

קובץ
הערות וביאורים

בלקו"ש, בנגלה ובחסידות

נצבים-וילך
גליון נה (רנד)

יצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראַי עוועניו • ברוקלין, ניו יאָרק

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים וארבע לבריאה

ת ו כ ו ה ע נ ל נ ל י ם

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

כל הנודר כאילו בנה במה ז

ר מ ב " ם

ציונים ומפתחות ללקו"ש על הרמב"ם ד
הערות להרמב"ם הל' בית הבחירה ח
התועלת בספר המראי מקומות להרמב"ם י

נ ג ל ה

בפרש"י פרשת נצבים ד"ה והוא יהי' לך גו' יב
בפרש"י פרשת וילך ד"ה ונאצוני שהוא לשון כעס יג
בירור בטעמי מצות הבאת בכורים יג

ח ס י ד ו ת

תרומה, חיטה וביכורים - בעבודת האדם טו
קשר בין ט"ו באב ליוהכ"פ טו

ש י ח ו ת

בהביאור בפרש"י והי' כי תבוא טז
חוב הביכורים הוא "מיד" יז
אין והי' אלא מיד יז
עישון בתשעה באב יח
החילוק בין "תה" ל"תמים" יט
דעת הרמב"ם דצריך למזוג כוס חמישי כ
אמירת תחנון כח"ל אלול כב

ש ו נ ו ת

אמירת הריני מקבל קודם התפלה כב
אמירה בק"ש שעהמ"ט הריני מוחל... בגלגול אחר כג
הערות בסה"מ תקס"ו כד
הערה במפתחות לספרי אדה"ז כד
פיענוח הר"ת "י"ש" שבמג"א כד
מקור מאמר ד"ה והפכתי אבלם לששון, דאדה"ז כה
הערה בס' השיחות תש"ה כו

מביאים אנו בזה ציונים ומראי מקומות ללקו"ש מהשיעורים
הנלמדים ברמב"ם לשבוע הבע"ל.

המערכת

א. הלכות שמיטה ויובל

פרק יג הלכה י: "נראה לי שאין הדברים אמורים אלא...":
לקו"ש חכ"ג ע' 207. ביאור בזה.

הלכה יא: "אבל שאר כל הארצות...הכהנים והלויים...
ככל ישראל": לקו"ש חלק יח ע' 403.

הלכה יג: "לוי...הובדלו מדרכי העולם...ולא שבט לוי
בלבד...נתקדש לקדש קדשים": לקו"ש חלק ח ע' 325; ע' 346;
ע' 399; חלק יז ע' 37; חלק יח ע' 192; חלק יט ע' 139;
ע' 561; חלק כ' ע' 242.

הלכות בית הבחירה

מנין הפרקיז וההלכות - לקו"ש חלק כא ע' 238.

"שאלו שלום ירושלים ספר העבודה ישליו אהביך: לקו"ש
חלק כא ע' 261; וראה לקו"ש חלק יח ע' 415-416.

הלכות בית הבחירה: לקו"ש חלק יט ע' 142; וראה
לקו"ש חלק יז ע' 91 הערה 93.

(א) "לבנות בית המקדש": ראה לקו"ש חלק יט שם.

(ג) "שלא לעלות עליו במעלות": ראה לקו"ש חלק כא ע' .
121

פרק א הלכה א: "מ"ע לעשות בית לה'...שנאמר כי לא
באתם עד עתה וגו'": לקו"ש חלק טז ע' 298. וראה לקו"ש חלק
כא ע' 149.

"מ"ע לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות":
ראה לקו"ש חלק יא ע' 121. שם ע' 186; לקו"ש חלק יג ע' 62
הערה 47; שם ע' 79 הערה 11; לקו"ש חלק יד ע' 132 הערה
40; לקו"ש חלק טו ע' 457; לקו"ש חלק כא ע' 242.

"מ"ע לעשות בית לה'...שלוש פעמים בשנה": שם.

"מ"ע לעשות בית לה'...שנאמר ועשו לי מקדש": לקו"ש
חלק יא ע' 116.

"לעשות בית לה'": לקו"ש חלק יח ע' 464.

הלכה ה-ח: סדר ההלכות: ראה לקו"ש חלק יא ע' 121
הערה 40.

הלכה ה: "ואלו הן הדבריות שהן עיקר בבנין הבית...
והוא הנקרא אולם": לקו"ש חלק טז ע' 306 הערה 58.

הלכה יב: "והכל חייבין לבנות... כמקדש המדבר": לקו"ש
חלק יא ע' 109 הערה 7.

"כמקדש המדבר": לקו"ש חלק טז ע' 473; לקו"ש חלק כא
ע' 155.

"אין בנין בית המקדש דוחה יו"ט": לקו"ש חלק כא ע'
241.

הלכה יז: "והעולה במעלות על המזבח לוקה": לקו"ש
חלק כא ע' 121.

סוף פרק א: לקו"ש חלק כא ע' 255.

פרק ב הלכה א: "המזבח מקומו מכוון ביותר... בגרן
ארנן היבוסיל": לקו"ש חלק יט ע' 140 ואילך.

הלכה ב: "הוא המקום שבנה בו אברהם מזבח... אדם ממקום
כפרתו נברא": לקו"ש חלק יט ע' 143 ואילך.

הלכה ד: "שמקריבין על המזבח הזה": לקו"ש חלק יא ע'
122 הערה 47.

פרק ד הלכה א: "אבן היתה בקודש הקדשים... ברוח הקדש
וכו'": לקו"ש חלק כא ע' 156 ואילך.

שם: ויאשיהו... וגנזו...: ראה לקו"ש חלק ד' ע' 1346-
1347.

הלכה ג: "ההיכל שבנו בני גולה היל' מאה אמה על מאה
אמה וכו'... וגובה המעקה וכו'": לקו"ש (חלק כ"ד) פ' תצא
תשמ"א.

פרק ו הלכה יא: "אין מוסיפין על העיר או על העזרות
אלא ע"פ המלך": לקו"ש חלק טז ע' 301 הערה 29.

"ומשה רבינו מלך היל'": לקו"ש חלק טז ע' 303 ובהערה
39.

הלכה יד: "ובמה נתקדשה בקדושה ראשונה כו'": לקו"ש
חלק טז ע' 305 הערה 49.

"בקדושה ראשונה... וקדשן לעי"ל": לקו"ש חלק טז ע' 467 ואילך.

הלכה טו: "מקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין שם בית בנוי": לקו"ש חלק יא ע' 118; לקו"ש חלק טו ע' 457 ובהע' 76.

הלכה טז: "לפלי שקדושת המקדש וירוש' מפני השכינה ושכינה אינה בטילה": לקו"ש חלק טז ע' 467 ואילך.

"ושכינה אינה בטילה": לקו"ש חלק יד ע' 76;

"חיוב הארץ... מפני שהוא כבוש... בטל הכבוש... שעלה עזרה וכו' (ונ"כ)": לקו"ש חלק טו ע' 101 ואילך.

פרק ו הלכה א-ד: "המקדש כולו לא ה' במישור אלא במעלת ההר... כשאדם נכנס משער המזרחי... ועולה... והאולם וההיכל כולו בשווה": לקו"ש פ' ראה ש. ז.

הלכה יד-טו: לקו"ש חלק כא ע' 254.

פרק ז הלכה י: "אסור לאדם שיעשה בית תבנית היכל... חצר כנגד העזרה": לקו"ש חלק טז ע' 305-306.

פרק ח הלכה א: "שמירת המקדש... כבוד לו. אינו דומה פלטריו שיש עליו שומרין וכו'": לקו"ש חלק יג ע' 2 הע' 15; שם ע' 12 הערה 15; שם ע' 56.

הלכה ב: "והשומרים הם הכהנים והלויים וכו'": לקו"ש חלק יג ע' 56 ואילך.

הלכה ד: "הכהנים שומרים מכפנים והלויים מבחוץ": לקו"ש חלק יג ע' 56 הערה 9; שם ע' 60 הע' 34; שם ע' 63 ובהערה 56.

"וכ"ד עדה שומרין אותו בכל לילה": לקו"ש חלק יג ע' 65 הערה 70.

הלכה י: "ואיש הר הבית... ה' מחזר אחר כל משמר": לקו"ש חלק יג ע' 64.

הלכה יא: "קודם שיעלה עמוד השחר... יבוא הממונה": לקו"ש חלק יג ע' 62 הערה 51.

הלכה יב: "כסדר הזה... מערב שבת": לקו"ש חלק כא ע' 238 ואילך.

הלכות כלי המקדש

השם: לקו"ש חלק יט ע' 143.

פרק ב הלכה ח: "חיסר א' מסממני' חייב": לקו"ש חלק יד ע' 128.

הלכה יא: "מזבח הזהב... אין מקריבין עליו דבר אחר": לקו"ש חלק ו ע' 185.

פרק ד הלכה א: "הכהנים הובדלו מתוך הלויים": לקו"ש חלק יד ע' 132.

פרק ה הלכה י: "שהוא... ומצווה בבתולה": לקו"ש חלק יז ע' 172.

* * * * *

ל ק ו ט ל ש י ח ו ת

ב. בלקו"ש פ' תצא ש.ז. בסעי' ד-ה כתב להסתפק בהא דכל הנודר כאילו בנה במה אם החסרון הוא מצד הגברא שאוסר ע"ע דברים שהתורה לא אסרה אותם, או דזהו חסרון מצד החפצא דע"י נדרו יש כאן חפצא של איסור שהתורה לא אסרה, ומבאר דשיטת הרמב"ם היא שהחסרון הוא מצד החפצא, ולכן כתב "שלא יהא מכשול לפניו", ולא כתב שלא יבוא לידי מכשול ע"י"ש בארוכה.

ולא ברור לי הפי' בזה, דסו"ס מהו הפי' ב"שלא יהא מכשול לפניו" היינו דאיזה חסרון יש בזה, הלא פשטות הפי' הוא שהאדם לא יעבור על נדרו, וא"כ מהו החילוק בזה ואיך שייך לחלק בזה דאפשר לומר בזה ב' אופנים אם הוא משום הגברא או הוא משום החפצא, דסו"ס יש כאן נקודה אחת דע"י הנדר אולי יעבור ויכשל?

* * *

גם אינו ברור לי בנוגע לנדרי הקדש, דאי נימא דשם לא שייך חסרון מצד החפצא כיון דלא חל שום איסור על חפצא ואדרבה צריך לקיים מצות ה' כו' (כמבואר בסעי' ז') א"כ איך שייך לומר דכל הנודר כאילו בנה במה, דזה כולל הן נדרי איסור והן נדרי הקדש, והרי לשון זה מדגיש חסרון מצד החפצא כמבואר בהשיחה וא"כ ממ"נ אם בנדרי הקדש לא שייך חסרון מצד החפצא איך אפ"ל ע"ז כאילו בנה במה, ואם גם בו שייך חסרון מצד החפצא א"כ למה בזה אין נשאלין וחיוב לקיים את נדרו?

* * *

בסעי' ב' מקשה על הרדב"ז דאיך אפ"ל דברי לו שלא יבוא לידי מכשול הלא אמחז"ל אל תאמין בעצמך עד יום מותך עיי"ש, ולכאורה שם מדובר בכלל שלא להיות בטוח בעצמו בכלל, אבל בנוגע לענין פרטי שנודר א"ע ממנו שפיר אפשר לומר דברי לו שלא יעבור על נדרו?

הרב חיים דענבערג
- אה"ק ת"ו -

ר מ ב " ח

ג. הערות לרמב"ם ספר יד החזקה הלכות בית הבחירה:

פרק א הלכה ט: "ואין בונין בו עץ": האיסור משום שנאמר דברים כט, כא לא תטע לך כל עץ אצל מזבח ה', ראה תמיד כח, ב' עי' רמב"ם הל' עבודה זרה פרק ד הלכה י, אבל אינו בולט מותר דכל ההיכל של בנין שלמה היל' בעציה ובאבנים או זהב, וראה רדב"ז בלשונות הרמב"ם סל' צד, וכן מבואר בר"ה ד, א' שלמה שקעיה בבנינא איהו לא שקעיה בבנין, משמע שאפילו זה מותר, וראה צפנת פענח.

"בולט" בספר האבתים הל' תפלה שער ראשון ליתא תל' זו.

"בולט כלל": כ"ה בספרי פיסקא קמה, ומשמע שעיקר איסור הלאו נאמר על עץ נטוע, אבל בבנין הוא מדרבנן משום הרחקה, ונלמד מהרבוי של כל עץ. וכ"כ הרמב"ן לדברים טז, כא. ובחינוך מצוה תצב.

"אלא באבנים או בלבנים וסיד": ר"ה ד, א סדינא בסידא. וב"ב ד, א' דנקבל סידא.

"אלא של אבנים או לבנים": כן מבואר בתמיד כח, ב ומי הוו אכסדראות בעזרה והא תניא ר"א בן יעקב אומר מנין שאין עושין אכסדראות בעזרה ת"ל לא תטע לך אשרה כל עץ וגו', ובספרי דברים פיסקא קמה, מנין לנוטע אילן גלבונה בהר הבית שהוא עובר בלי"ת ת"ל כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך ראב"א מנין שאין עושין אכסדרא בעזרה ת"ל כל עץ, וכ"כ הרמב"ם בהל' ע"ז שם שאסור לעשות של עץ במקדש כדרך שעושין בחצרות אע"פ שהוא בבנין ואינו עץ נוטע הרחקה יתירה היא שנא' כל עץ.

שם בהשגת הראב"ד: "שלשכת כהן גדול היתה של עץ":
 מדות פ"ה מ"ג, יומא יט, א. ובמשנה למלך תמה על הראב"ד
 שעל כרוחן לשכת כה"ג לא נתקדשה בקדושת עזרה, שהרי כה"ג
 ישן בה כל שבעה, אלא ודאי שהיתה פתוחה לחול, וכ"כ גי'
 הרדב"ז בלשונות הרמב"ם סי' צד, ואכן זו דעת התוספות יומא
 ח, ב ד"ה דאי כה, א ד"ה אין דתוכה חול הוי, דאל"כ אין
 ישיבה בעזרה, וכ"ש שאין ישנים בה, ובתירוץ ב' כתבו שהי'
 לה קדושת עזרות לאכילת קדשים ולא לישיבה וכן שיטת רש"י
 יומא ו, א ד"ה ביתו שלשכת להדרין לא היתה בעזרה שאין
 ישיבה בעזרה, וראה שם תוד"ה מביתו, וע' גבורות אר"י יומא
 שם שתי' דפתוחות לחול היו, וכ"כ בתיו"ט סוף מדות, ובדעת
 הראב"ד נראה שסובר כשיטת התוס' רי"ד יומא ו, א. כה, א.
 שדחה סברא זו שהיו חול, וחידש דהאיסור שאין ישיבה
 בעזרה אינו אלא באויר שכנגד ההיכל אבל בלשכות מסביב אין
 בזה דרך זלזול ומותר לשכב שם.

"כל העזרה גזוזטרא": סוכה נא, ב.

שם בהשגת הראב"ד: "והיא עזרת כהנים": במשנה למלך
 ובהר המורי' הגיהו: עזרת ישראל וי"ג: עזרת אנשים, עי'
 רדב"ז ומה"י קורקיס ועוד.

פרק א הלכה י: "ומרצפין את כל העזרה": במ"א ח, סד:
 ביום שהוא קדש המלך אחתיך החצר, ואמרו בזבחים נט, את תוך
 החדר דברים ככתבן ופרש"י שקדש את הרצפה כולה, ובהר
 המוריה ציין שבת יט, ב ורש"י שט, פסחים סד, א ורש"י
 שקליח פ"ה מ"א וירושלמי שם הלכה ג, ופ"ו מ"ב וירושלמי
 שם הלכה א, יומא יט, ב. מד, א נד, א סוכה נג, א. זבחים
 יד, א. טו, א. כד, א. כה, א. לב, א.

"באבנים יקרות": נראה שכן פירשו מה שנאמר (דברי
 הימים ג, ו): ויצף את הבית אבן יקרה לתפארת, שהמדובר
 ברצפה, ראה הר המוריה מס' מגלה כב, כ: ואכן משכית לא
 תתנו בארצכם (ויקרא כו, א) על"י אי אתה משתחוה בארצכם
 אבל אתה משתחוה על אבנים של בית המקדש, והשווה גם מ"א
 וט"ו אבנים יקרות ליסד הבית.

"הואיל ונתקלקלה פסולה": זבחים כד, א. ועי' חידושי
 ר"ח הלוי בביאור דברי הרמב"ם בזה.

פרק א הלכה יא: "לחזק את הבנין": ראה יחזקאל מא, כה:
 ועב עץ אל פני האולם מכחוץ, וכתב רש"י על פי משנה מדות
 פ"ג מ"ח וכלונסאות של עץ ארז היו קבועים מכתלו של היכל
 לכתלו של אולם כדי שלא יבעטו, כלומר להחזיק הכתלים, עי'
 פי' הרא"ש.

"ולהגביהו": שבת יא, א ואע"פ ששם בבית הכנסת נאמר, עיקרו במקדש קאלי, ע' רש"י שם.

"שנאמר לרומם את בית אלקיננו": עזרא ט, י.

"ומפארין אותו": מכלתא בשלח דשירה פ"ג: אעשה לפניו מקדש נאה, וראה אונקלוס שם.

"ומפארין": סוכה נא, ב. ב"ב ד, א י, דהכלי שפיר טפיל.

"כפי כחן": יומא לח, ב מדות פ"ב מ"ג: כל השערים שהיו במקדש נשתנו להיות של זהב, וכתב רש"י נשתנו העשירו.

"אם יכולין לטוח אותו בזהב": פסחים נז, א לא היו ימיח מועטים עד שחיפו את ההיכל כולו בטבלאות של זהב, ובמדות פ"ד מ"א שכל הבית טוח בזהב, וכ"ה במדבר רבה פ"ד, שהש"ר ה' ובבא בתרא וסוכה שם סבר למשעליה בדהבא.

"ולהגדיל במעשיו": ראה זבחים סא, ב ומדות פ"ג כשעלו בני הגולה הוסיפו עליו ארבע אמות וכו', ובזבחים שם מאי טעמא אר"י משום דלא סיפק, וכן בנין הורדוס הרחיבוהו על דעת חכמים.

פרק א הלכה יב: "אין בונין את המקדש בלילה": שבועות טו, ב. וברש"י ר"ה ל, סע"א. סוכה מא, א. ובתוס' סוכה שם משמע דבדיעבד אם בנוהו בלילה כשר, ובירושלמי יומא פ"א ה"א שהקמת הלילה פסולה לעבודת היום, ובמנחת חינוך מצוה צד נסתפק עם זה איסור או פסול.

"שנאמר וביום הקים את המשכן": במדבר ט, ט.

"ביום מקימין לא בלילה": שבועות טו, א.

הרב משה הרשור

- ירושלים ת"ו -

ד. לאור הקריאה הקדושה של כ"ק אדמו"ר שליט"א לאסוף כל המקורות מהם שאב לקט ואסף הרמב"ם ז"ל לחבר ספרו משנה תורה, ויהיו לאחדים בספר אחד. הנה ישנם המתמיהים ושואלים על גודל השטורעם הנעשה בענין זה ואפילו הלומדים חושכים לעצמם איזה תועלת יהי' להם מזה וכו'.

לזאת מן הנכון להראות ולהסביר א) האומנות והחידוש שעשו המפרשים לדורותיהם להראות מקורות לדברי הרמב"ם. ב) התועלת שיש בעיון המקורות וכל זה מלבד הנעימות והעריכות בראות איך שכל הגה ומלה בדברי הרמב"ם בספרו היד יסודתו בהררי קודש, מדוד כסלע, ובדיוק נפלא.

הדוגמאות הספורות דלהלן כולם מלוקטים ממה שכתבו

כבר האחרונים שעסקו בתחום זה לאסוף מקורות ורק פנים חדשות באו לכאן בלי שום חידוש מצידוי:

(א) בהקדמת הרמב"ם: "כל התורה כתבה משה קודם שימות" ע"כ. יש להקשות למה כתב הרמב"ם קודם שימות ולא קודם שמת? אכן מצינו מביאים מקור לדברי הרמב"ם מגמ' סוטה יג, ב. דאיתא שם לא מת משה ע"כ. וא"כ מה מדוקדקים הדברים.

(ב) הל' יסוה"ת פרק ו הלכה ז: "הסותר אפ' אבן אחת דרך השחתה וכו'". ע"כ. ראה כ"מ דהראה מקור לספרי ראה. המעיין שם יראה שלא נזכר שם הפרט דדרך השחתה. מפרשיו שואלים אי' מקור כבודו? הראו לנו שהוא בגמ' ב"ב ג, ב. דסותר ע"מ לבנות מותר ורק דרך השחתה אסור. ע"ש.

(ג) הל' דעות פרק א הלכה א: "ויש מקצר נפשו שדיו אפ' דבר מועט" ע"כ. נושאי כלי הרמב"ם לא מראים מקור ואחד מבעלי האסופות כתב וז"ל: השווה לזה מה שאמרו בברכות יז, ב. על רבי חנינא בן דוסא "וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת. ע"כ.

(ד) הלכות תפלה פרק ז הלכה יז: "וכשהוא חותם גאל ישראל מיד יעמוד" ע"כ. דין זה אין לו מקור בנו"כ, והאחרונים מצאוהו בזוהר ויקהל ר, ב. וז"ל: עד דמטו לגאל ישראל כדין איצטריך למיקם. ע"כ.

(ה) הל' קדוש החדש פרק ב הלכה ו: "בית דין שקדשו את החדש בין שוגגין בין מוטעין בין אנוסים הרי זה מקודש", ע"כ. מפרשיו ציינו מקורו במס' ר"ה כה, א. אולם המעיין שם לא ימצא המלות "בין אנוסים" (ומשום זה כתבו בהגהות מלימוניות שאולי נפלה טעות בהעתקה - אבל דין זה מובא גם בסה"צ להרמב"ם ואא"ל שאותו טעות נפלו בשני ספרים). מחפשי המקורות מצאוהו בספרא פר' אמור פ"י וז"ל: קדושהו אנוסים וכו'.

(ו) הל' סוטה פרק ג הלכה כב: "סוטה ששתת והיתה טהורה הרי זו מתחזקת ופני' מזהירות" ע"כ. המפרשים מציינים לגמ' סוטה ו, א. ושם כו, א. אבל האי דפני' מזהירות לא נמצא שם. ומאין לקחו הרמב"ם? האחרונים מציינים לתרגום יונתן במדבר ה, כח. ואין לא אסתאבת... ותיפוק זכיא נזיונה מנתר (ועיין בבליאור שם).

(ז) הלכות בכורים פרק ב הלכה א: "ביכורים אינם נוהגין אלא בפני הבית ובא"י בלבד שנאמר ראשית ביכורי אדמתך וגו'". ע"כ. נושאי כליו מציינים כמקור גמ' חולין קלו, א. אבל שם הלימוד הוא מן פסוק ולקחת מראשית... מארצך ומנין לקח הרמב"ם את דרשתו הוא? מחפשי המקורות מציינים לתוספתא

שקלים סופ"ג. ע"כ. ובודאי יש ללמוד הרבה למה בחר הרמב"ם דוקא דרשה זו. ואכ"מ.

(ח) ה' סנהדרין פרק ג' הלכה א: "עד אימתי יושבין הדיינים בדין עד סוף שש שעות ביום" ע"כ. ראה בכ"מ דלא מצא מקור מפורש. מואי המקורות מצאוהו בברייתא דל"ב מדות מדה ב' וז"ל שם: ויעמוד העט על משה מן הבוקר עד הערב - ושיערו חכמים עד שש שעות. ע"כ.

וכהנה וכהנה ולותר מהנה אשר על פי העיון בהמקורות מעלים פנינים ונתוסף חיות בלימוד הרמב"ם לראות בגלוי - גודל דיוקו וקדושתו.

הרב משה אסף
- ברוקלין נ.י. -

נ ג ל ה

ה. בפרשתינו פרשת נצבים ברש"י ד"ה והוא יה' לך לאלקים (כט, יב): ומ"א למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבתורת כהנים הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה והרי אתם קיימין לפניו, עכ"ל.

והנה ראיתי מאמר של כ"ק אדמו"ר הצ"צ, כת"י שעדיין לא נדפס, בד"ה להבין בענין ברכת חתנים, וכותב שח בזה הלשון: ובזה י"ל המדרש ע"פ אתם נצבים הובא בפירש"י (ומביא שם לשון המדרש הנ"ל וממשיך שם בהמאמר):

דלכאורה אינו מובן דהלא הברכות והקללות תורה שלימה הם וא"כ באמת קשה ממ"נ אם ח"ו נתחייבו הקללות ה' ראוי שיקימו על שונאי הש"י וישראי ואם לא נתחייבו בהן מה פיוס הוא זה הלא עדיין החשש כדקי (כן כתוב שם בהכת"י, ואולי צ"ל: כדקאי) קאי כו', עכ"ל בנוגע לענין זה.

ומתרץ שם בהמאמר קושיא זו ע"פ חסידות.

ולכאורה הביאור בזה הוא דלאחר שהתורה אמרה שאם לא יקימו התורה והמצות יתקימו הקללות ח"ו, אם כן, צריך להיות כן, ומה שייך פיוס בזה.

ואיך מתרצים קושיא זו (שמובא בהמאמר) ע"פ פשטות.

ועוד לא הבנתי בענין זה, הלא המטרה של אמירת הקללות הוא לכאורה לפעול לראיה על בני"י שלא ימושו מקיום התורה

והמצות, וא"כ איך אומרים להם בהמשך אחד, אל תיראו מכל זה, הרי הכעסתם למקום כמה פעמים והוא מחל לכם, כן יהי' גם בעתיד. ועוד לא הבנתי בהמ"א שהביא מחל לכם, מה שאומר: "הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה והרי אתם קלימין לפניו": הרי אותם בני"י שקלימין לפניו לא הכעיסו למקום, ועליהם נאמר "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום".

ואותם בני"י שהכעיסו למקום הרי עשה המקום עמהם כלייה כמסופר בפשטות הכתובים בנוגע למעשה העגל, והמרגלים ועדת קורח, וקברות התאווה וכו'. והלא מפני זה הי' ישראל במדבר ארבעים שנה עד שנשלם גזירת המרגלים.

* * *

בפרשתינו פ' וילך רש"י ד"ה ונאצוני (לא, כ):
והכעיסוני וכן כל נאוץ לשון כעס.

ולכאורה צריכים ביאור, שהרי בפרשת שלח (יד, יא) ד"ה ונאצוני, פ"י רש"י: ירגיזוני, ולמה לא אמר שם, "וכן כל נאוץ לשון כעס".

וכן בפרשת קרח (טז, לא): ... כי נאצו האנשים האלה את ה'. ושם אין רש"י מפרש כלום.

וכן עדי"ז יש להקשות בפרש"י בפרשת כי תבוא (כח, כ) ד"ה המהומה: שגוש קול בהלות.

ולכאורה צריכים ביאור שתיבת מהומה יש בפרשת עקב (ז, כג): ... והמה מהומה גדלה עד השמדם, ושם אין רש"י מפרש כלום על תיבת מהומה.

וכן צריכים להבין שרש"י בפרשת כי תבוא (כח, כ) מפרש תיבת המארה ותיבת המהומה ולמה אינו מפרש תיבת המגערת. הלא תיבה כזו לא נמצא בכל החומש, וא"כ כמו שמפרש כל תיבה בלתי רגילה וכמו שמצינו בפסוק זה גופא, הי' לו לפרש גם תיבת המגערת, וכמו הרשב"ם, שמפרש זה.

הרב וו. ראזענבלום
- ברוקלין נ.י. -

ו. הרמב"ם בהלכות בכורים פרק ב הלכה א: מצות עשה להביא בכורים למקדש וכו' שנאמר: "ראשית בכורי אדמתך" וגו'.

והנה בנוגע להטעם דמצות ביכורים מצינו:

א) הרמב"ם במורה נבוכים (פר' לט, ח"ג) מסביר כי במצות בכורים, ניכרת כניעתו המוחלטת של האדם לה' - והכרה

בטובתו של הבורא. דוקא ראשית פרי האדמה, החכיבה ביותר על האדם כמו שנאמר: "כבכורה בתאנה בראשית". (הושע ה') וכן נאמר: "כבכורה בטרם קיץ אשר יראה הרואה אותה עודה בכפו יבלענה".

אדם חליב לזכור את חסדי ה' ולהזכיר את ימי ענותו וצרותיו בימים עברו. הבאת הבכורים על כתיפיו, מסמלת את אפסותו... חילי עושר ורווחה משכיחים את העבר לכן חובה בהווה לזכור את העבר ע"י מצות בכורים המביאה למידת ההכנעה.

ב) ספר החינוך: (מ"ע ע"ב) מסביר - "משרשי המצוה כדי להעלות דבר ה' על ראש שמחתינו, ונזכור ונדע כי מאתו ברוך הוא יגיעו לנו כל הברכות בעולם. על כן נצטוינו להביא למשרתי ביתו ראשית הפרי... ומתוך הזכירה וקבלת מלכותו והודאתינו לפניו, כי הפירות ויתר כל הטובה מאיתו יבואו נה"י ראויין לברכה ויתברכו פירותינו". (עכ"ל). (ההדגשות שלי ל.ה.) בעוד שהרמב"ם מדגיש את: א) כניעת האדם לה' והכרה בטובתו ב) זכירת חסדי ה'. ספר החינוך מוסיף עוד שתי נקודות: א) קבלת מלכותו. ב) עשית "כלי" לברכות ה' כתוצאה מהזכירה וקבלת מלכות ה'.

ג) בעל העקידה: מסביר טעמים אחרים במצות בכורים: א) אדם מישראל הגר בארץ ומצליח בה, עלול לחשוב כי "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל" וגו' הבכורים לי: "לה" הארץ ומלואה" הוא נתן לך את הארץ. הארץ איננה ארצך - בכוחך אלא ה' נתנה לך (פס' ב') עליך לזכור את מקור הכרחה וההצלחה.

ב) נקודה נוספת - העלאת הבכורים לירושלים בקול המון חוגג - זוהי קבלת עול שמים המונית! נקודה זו דומה לדברי ספר החינוך.

ד) בעל הכתב והקבלה: ראשית פרי האדמה שעל האדם להביא לירושלים, מראה על הכנעה ומגלה כי האדם הוא אריס העובד "בשדה - רעהו" ועליו להביא את החלק הטוב - ל"בעל - השדה". בעל הכתב והקבלה הולך בשיטת הרמב"ם בטעמו הראשון הרואה במצוה זו - הכנעה ומוסיף את הטעם של "אריס" הצריך לתת את החלק הטוב לבעל השדה.

אפשר למצוא דמיון בין הטעם הזה שהקב"ה הוא בעל השדה לטעם של בעל העקידה שהארץ אינה ארצנו בכוחנו - אלא ארצו של ה'.

ח ס י ד ו ת

ז. במאמר דש"פ תבא ח"י אלול ש.ז. ביאר כ"ק אד"ש שיש ג' ענינים א' תרומה בכלל, ב' חיטה אחת פוטרת את הכרי, ג' ביכורים, ובעבודת האדם, הא' תרומה קאי על התורה, הב' חיטה אחת פוטרת את הכרי קאי על ענין המעשה, שהכרי זה העולם, והחיטה זה המעשה, והג' ביכורים קאי על עבודת התפילה. (והיינו שהם הג' עמודים תורה, עבודה, וגמ"ח (מעשה המצוות)).

והנה במאמר מבואר השייכות שבין תרומה לתורה, וביכורים לתפילה, אך צ"ל מה השייכות שבין חיטה אחת שפוטרת את הכרי לענין המעשה?

ואפשר שהביאור בזה שהנה ידוע שמעשה הוא הדרגה הכי נמוכה למטה ממקיפים, ולמטה משכל ומדות. ועכ"ז אומרים שהמעשה הוא העיקר כיון שנעוץ תחילתו בסופן. ובזה יובן השייכות לחיטה אחת הפוטרת את כל הכרי דלכאורה חיטה אחת, היא רק אחת ויחידה, ועכ"ז בכחה ויכולתה לפטור את כל הכרי - ע"ד שהמעשה הוא העיקר - .

שאל משה אליטוב

- תות"ל 885 -

ח. בד"ה לא היו יו"ט לישראל, דט"ו באב ש.ז. ביאר כ"ק אדמו"ר שליט"א, אשר הסיבה דלא היו יו"ט כט"ו באב הוא, מכיון שבא לאחרי הירידה הגדולה דתשעה באב, ובמילא מכיון שכל ירידה (ובפרט ירידה גדולה כ"כ) הוא בשביל העלי', הרי העלי' דלאחר תשעה באב (בט"ו באב) הוא עלי' גדולה מאד. ולקמן מבאר הענין בעבודה, שע"י הבכי' של המים תחתונים שרוצים למהוי קדו: מלכא עילאה, הנה עי"ז זוכים ישראל שהם עולין לעלי' שלמעלה ממה שהיו לפני"ז, ואז הבכי' אינה מחמת הצער, אלא הבכי' זה בכי' למעליותא וכדוגמא מר"ע וכו', וע"ז מבאר מה דאיתא בכתהאריז"ל שמי שאינו בוכה בעשיל"ת אין נשמתו שלימה, שהתשובה דאז היא תשובה עילאה, ובמילא הבכי' היא בכי' של שמחה, ובפרט ביוהכ"פ שזה בכי' של שמחה, ומה גם בשעת נעילה, שאז הוא בכי' של שמחה.

ויש לומר (בדרך אפשר עכ"פ), אשר פה מונח עוד שייכות בין ט"ו באב ליוהכ"פ, דידוע השאלה בכמה מקומות, מה הקשר בין ט"ו באב ליוהכ"פ (שזה לשון המשנה לא היו וכו' כחמשה עשר באב וכיוהכ"פ), ויש כו"כ ביאורים ע"ז. וי"ל אשר פה יש גם קשר בין ט"ו באב ליוהכ"פ, דהעילוי דט"ו באב הוא

ענין העליל' אחר הירידה כנ"ל, וכמו"כ ביוהכ"פ (התכלית של עשיל"ת) הוא התשובה עילאה (שכא אחר התשובה תתאה של חודש אלול (ראה בארוכה בהמאמר)), שזה בכל' של שמחה, וזהו גם ענין העליל' (ותשובה עילאה שהיא תשובה נעלית יותר מכמו תשובה תתאה), וכמו העליל' של ט"ו באב, ובאתי רק להעיר.

א' התמימים

- ישיבה גדולה -

- ליהניסבורג, דרום אפריקה -

ש ל ח ו ת

ט. בהתוועדות ושבת כל תבוא ש.ז. בביאור פרש"י, נת' בהנחה בלה"ק יעיל' כא, דתחיל' הפסוק "והיל' כל תבוא וכו' וירשתה וישבתה בה", עי"פ פשוטו של מקרא, לא קאי על ציווי דביכורים ה' אם אודות עצם הציווי ד"וירשתה וישבתה בה", כלומר, ציווי לכבוש ולחלק את הארץ ולהתיישב בה (משא"כ עי"ד ההלכה - הציווי דכיבוש וחלוקה נלמד ממק"א) - ולאחרי כן ממשיך בכתוב שלאח"ז ציווי נוסף; "ולקחת מראשית כל פרי האדמה וגו' מצות בלכורים".

וממשיך לבאר: אלא סדר הכתוב (שהקדים את הציווי ד"וירשתה וישבתה בה" לפני הציווי ד"ולקחת מראשית כל פרי האדמה") "מגיד שלא נתחילו בביכורים עד שכבשו את הארץ וחלקוה". ע"כ.

ולכאורה, צלה"ב: א. דהנה, הלימוד עי"ד הלכה על קיום מצות כיבוש וחילוק הארץ נלמד בס' במדבר פרק לג, נג, שזהו שיטת הרמב"ן, והנה כתוב שם: ... והורשתה את הארץ וישבתה בה... וא"כ, מכיון שבפשש"מ, מובן שיש כאן ציווי להוריש את הארץ ולשבת בה, א"כ מדוע א"א לומר שגם על פי פשש"מ לומדים מצוה זו, עי"ד ההלכה?

ב. ואפ"ל עי"פ פשש"מ, אפשר ללמוד חיוב דירושת וישיבת הארץ לפני פרשה זו, בפ' שופטים יז, יד - כל תבא אל הארץ אשר ה' אלקיך נתן לך וירשתה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבותי? ועוד: בלקו"ש חלק ט ע' 152, מבאר בהערה 7, שהמקור ש"כ תבא" הוא לאחר ירושה וישיבה הוא מ"כ תבא" וגו' שבפ' שופטים, ששם פרט הכתוב (בפעם הראשונה) "וירשתה וישבת בה".

וכן מבאר שם, דתיבות "וירשת וישבת בה" הם מילותיהם, ורק נכתבו בכדי ללמד, ובלשון רש"י, מגיד שלא נתחילו וכו'? (ולפי הביאור בהתוועדות, הרי תיבות אלו מלמדים ציווי חדש

של כיבוש וחילוק הארץ).

ג. בנוגע למה שנת' לעיל, דמסדר הכתוב לומדס שלא נתחייבו בביכורים עד שכבשו את הארץ וחלקוה, ואילו בלקו"ש שם נת' (ראה סעי' ה') דלומדיה זה מתיבות "וירשתה וישבת בה".

* * *

בשיחה הנ"ל סעי' כב, מבאר שפס"ד הספרי שחיוב הביכורים הוא "מיד" - יש לומר שפירושו מיד כפשוטו, בנוגע ל"חטה ושעורה" דלא שייך האיסור דג' שני ערלה - הרי מיד כשנכנסו לארץ היו יכולים לזרוע חטה ושעורה, ובמשך זמן קצר, היתה להם תבואה מן המוכן כדי לקיים מצות ביכורים. וגם בנוגע שאר המינים הרי מפורש בקרא - כרמים וזיתים אשר לא נטעת ואכלת ושבעת.

ויש להעיר עד"ז בתו"ת עה"פ או"ק ב - ובספרי כאן איתא דרשה אין והי' אלא מיד... אמנם אפשר גם לקיימה, דהכונה מיד שימצאו תבואה מוכנה ע"י האומות מקודם, ולאפוקי מדין ערלה שלא נתחייבו אלא כמה שנטעו הז...

מיכאל לוזניק
- תות"ל 770 -

ד. בשיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול סכ"ג בהערה שבשוה"ג מבאר מש"כ הספרי ר"פ תבוא "אין והי' אלא מיד", דמצוות ביכורים היתה "מיד" בפועל, והגם דחיוב ביכורים הוא לאחרי שכבשו וחלקו, הרי תנאי זה היא רק בחלק א"י שהוא במצות חילוק, משא"כ בדושנה של יריחו שנכבשה "מיד" בכניסת הארץ ונתינתה לבני יתרו, הנה "מיד" כשנכבשה ונתינתה לבני יתרו היתה חלות מצות ביכורים ("מיד") בפועל.

וממשיך שם בהערה: "ואף שבני יתרו היו גרים ולפרש"י (פרשתנו כו, יא. מביכורים פ"א מ"ד) אינו קורא - הרי פירש טעמ' "שאינו יכול לומר אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו", משא"כ בני יתרו יוכלו לומר כן, כי נתגייירו קודם הכיבוש (עכ"פ י"ל כן - לתרץ הספרי)". ע"כ.

ואולי יש להוסיף גם מ"ש בתוספתא ביכורים פ"א, ג דבני יתרו מביאין וקורין: "כל הגרים כולן מביאין ולא קורין, בני קיני וחתן משה מביאין וקורין שנאמר (בהעלותך י, לב) והי' כי תלך עמנו וגו'" (ועיין גם בירושלמי ביכורים פ"א ה"ד אבל ראה תוד"ה למעוטי אודות עכו"ז -

ב"ב פא, א). ועוד: דלשיטת הרמב"ם (הל' ביכורים פ"ד מ"ג)
כל הגרים מבליאין וקורלין.

אהרן לייב ראסקין
- תנת"ל 770 -

לא. בשיחת ש"פ תבא, ח"י אלול (הנחות התמימים - סעיף כט):
"ס'איז דא א שאלה אין תשובות (פון יעב"ץ, ועוד) צי מ'מעג
רויכערן בתשעה באב (ובפרט בנוגע צו רויכערן א לילוקע וואס
גייט דורך וואסער כו', ווי מ'האט אמאל גערויכערט)".

והנה זה שהשאלה היא בנוגע לתשעה באב (ולא שאר
תעניות), י"ל כי השאלה כאן היא לא אח ענין העישון הוא
ע"ד אכילה,

- כי גם היתר העישון ביום טוב (ראה המועדים בהלכה
להרש"י זעווין ז"ל - יו"ט פ"א, וש"נ) מצד אוכל נפש, אין
הכוונה דהוי ע"ד אכילה, אלא כיון דבמלאכת אוכל נפש נכלל
גם הנאת הנפש (כמ"ש היראים והרמב"ן ועוד - ראה המועדים
בהלכה שם. ובכ"מ) - הוא הדין להיתר עישון ביו"ט (ועיין
גם בשו"ת דרכי נועם או"ח סוס"ט שהאומרים שהנוהג לעשן
ביו"ט אסור לו לעשן בתענית, לא אמר כלום, שאין מקום
לתלות זב"ז. ובספר שמחת יהודה (בקונטרס חגי יהודה דף ל'
ע"ג) לר' יהודה נג'אר שהיתר עישון ביו"ט הוא משום שיש בו
הנאת הגוף לרגילים בו. וראה בהנסמן בהמועדים בהלכה שם) -

אלא השאלה היא דכיון דבט' באב אסור לענג א"ע כו' -
ל"ע האם מותר לעשן בט' באב.

וראה עד"ז גם בברכ"י להחיד"א או"ח סתקס"ז (על מ"ש
הרמ"א שם שבתענית מותר ללעוס עצי קנמון): "מכאן יש להתיר
לכתחילה לשאוף העשן הנקרא טוטו"ן ביום תענית יחיד ואפילו
בתעניות ציבור הכתובים... זולתי בט' באב שיש מחמירין מפני
האיבול". עכ"ל, והובאו דבריו גם בשע"ת לאו"ח שם.

[ועדיין יל"ע בנוגע ל"לילוקע" שמעשנים בו ע"י מים].

וממשיך שם בהשיחה: "ענטפערט מען, אז ס'איז מותר -
ווייל אויב ביי איינעם איז געווארן א רגילות צו רויכערן,
מאיזה סיבה שתהי', איז דאס אים נוגע אין געזונט, ועד"ז
זעט מען בפועל אז דאס העלפט אים ארויס בשעת ער איז זיך
מתעמק אין אן ענין, ולאידך - אפילו אויב ער קען לערנען
בעומק אן דעם רויכערן, קומט עס ניט צו דער התרכזות
והתעמקות וואס ער קען דערגרייכן בשעת ער רויכערט". ע"כ.

והנה ע"ד סברא הנ"ל בהשיחה כתב היעב"ץ בסידורו וז"ל:
"ושתיית טיטו"ן אסר בעל כנסת הגדולה... דלא גרע מתענוג
וטיול... מ"מ לצורך קצת כשאינו מתכוין ולתענוג, רק לעזור
בעשיית צרכים... כה"ג פשיטא לי דשרי... ועבידנא עובדא
בדידי פ"א בלילה כשהוצרכתי לכך לצורך הבריאות למהר צועה
להפתח עם הייתי מחמיר בו מהתענג בשתיית הטאבאק ולמנעו
בכל כח... ולכן ביום ירא אנכי אותו לעשות מעשה להקל אפי'
לצורך הלז, אף על פי שיש להקל לאחרים כה"ג. ולא יהא חמור
מסיכה ורחיצה דשרי כשאינו מתכוין בהם להתענג", עכ"ל.

והובאו דברי בספר גדולות אלישע או"ח סתקנ"ד סקכ"ג.
ובכף החיילט לאו"ח שם סק"ג.

והנה כמה אסרו העישון בט' באב ראה: שיו"ר כנה"ג
סתקנ"א. תקסז. שו"ת דרכי נועם הנ"ל. ברכ"י הנ"ל. קיצור
שו"ע סקכ"ד סי"ד. ועוד, אבל ראה שו"ת מחנה חיים ח"ג סי'
מ"א שכן פשט המנהג להתיר העישון גם בט' באב.

אחד התלמידים

לב. בהתוועדות דפ' תבא ח"י אלול ש.ז. הנחות הת' סעי'
ח': "...דער ווארט "תם" מלינט שלימות, כבלשון הכתוב (שלח
יד, לה) "יתמו", ווי דער זהר איז מפרש אז דאס איז מלשון
שלימות. אבער "תמים" (וואס גיט צו א יו"ד און א מ"ם אין
דעם ווארט "תם") איז נאכמער שלימות דערפון.

והנה ענין הנ"ל נת' בזהר פ' שלח קסב ע"א ואילך, ושם
קסג, סע"א כ': "מה בין תם לתמים, באברהם כתיב התהלך לפני
והי' תמים. יעקב דאשתליט יתיר כתיב בי' ויעקב איש תם",
והיינו די ש מעלה ב"תם" על "תמים". אבל עי' זהר שם קסג, ב.

(ועי' בלקו"ת ראה (לב, ג) בד"ה אני לדודי (הא'):
"...יתמו היינו כמ"ש בזהר שלח (קסג, ב) [בהגהות רח"א
ביחאווסקי איתא שצ"ל: קסב, ב]) שהוא בחי' תמים תהי' כו"י).

אמנם ראה קהלת יעקב ערך תמים, וז"ל: "ובזהר שלח
מבואר, כי ה"מ נק' תמים בכללות כל המדריגות שבה כל תם
נק' בכללותה במדריגות עליונות וים הוא בחי' מדריגות.
התחתונות שבה שיש בה טו"ר מצולות ים וכשהמלכות מתיוחדת
עם כולם חיות קטנות עם גדולות נק' תמים תם ים כך פי'
בפרדס דברי הזהר כפ' שלח בעובדא דר' אילאי.

ל.ב.ד.

- ברוקלין נ.י. -

יג. בהתוועדות דש"פ קרח ש.ז. נתבאר דס"ל להרמב"ח שיש למזוג כוס חמישי אבל לא לשתותו. כיון דס"ל לרבנן שאסור לטעום כלום אחרי ד' כוסות. וס"ל לר"ט שיש לעשות ה' כוסות ולכן בכדי לצאת לב' הדיעות מוזגין כוס חמישי אבל לא שותין.

בהשקפה ראשונה נראה לומר דכל הביאור הנ"ל בשיטת הרמב"ם יתאים רק לפי שיטת הר"ן בסוף ערבי פסחים וכדלקמן.

דהנה בדברי ר"ט שהובא בפסחים ק"ח, א. ישנם כמה דיעות שיטת בעל המאור והרא"ש, דס"ל לר"ט שכוס חמישי הרי הוא חובה כמו שאר ד' הכוסות, וע"כ א"א לומר שביאור הנ"ל בהרמב"ם יתאים לפי שיטת בעל המאור כיון דס"ל להרמב"ח שכוס חמישי אינו חובה.

שיטת הגהות מיימוניות. ורבינו מנוח ור' שלום גאון ועוד. דס"ל לר"ט שרק ד' כוסות חובה ואילו כוס חמישי אין בו מצוה. ורק להיות ואסור לשתות ולטעום כלום אחרי כוס רביעי, ולכן אם הוא תאב ורוצה לשתות. התירו לו כוס חמישי ע"י שיאמר ע"ז הלל. וממילא מובן מעצמו דביאור הנ"ל א"א להיות לפי שיטתם, כיון דלפי ביאור הנ"ל יש מצוה בכוס חמישי ולא עוד אלא שלמעשה אינו שותה ורק כדי לקיים המצוה, עכ"פ חלק ממנה. מוזגין הכוס, ואילו לפי שיטתם אין מצוה בכוס ה', ורק אם רוצה לשתות. מוזג כוס ה', א"כ אדרבה כל הענין דכוס ה', הוא רק בשביל שישתה.

ועוד טעם דא"א לומר שיטת הרמב"ם כשיטתם, ובהקדים מה דכתב הרא"ש וז"ל משמע מתוך דבריו דאסור לשתות אחר ד' כוסות ותימה וכו', מכלל דאי לא חיישינן לשכרות היל' מותר לשתות. ומנהג פשוט הוא שלא לשתות יין, ופירש הר"מ ז"ל טעם למנהג לפי שחייב אדם לעסוק כל הלילה וכו' ואם ישתה ישתכר וכו', עכ"ל.

משמע מדברי הרא"ש דס"ל להרמב"ם שמן הדין היל' מותר גם לשיטת רבנן לשתות אחר ד' כוסות. וממילא א"א לומר שעושין כוס ה' בכדי שיוכל לשתות, כיון דבלאו הכי מותר לשתות אחר ד' כוסות. ומה שלפועל אסור הוא משום שמא ישתכר. וממילא אם יש חשש שישתכר בכוס ה', מה יועיל אם יאמר ע"ז הלל הרי לפועל ישתכר ולא יוכל לעסוק בה' פסח וכו' כל הלילה, ואולי י"ל שמכוס ה' בלבד לא ישתכר ורק משום לא פלוג בין כוס ה' לו', ז', ואילך. ששם הוא כבר כן משכר. התקינו שרק ד' כוסות שחייבים מותר לשתות ותו לא. וממילא כשאומר הלל על כוס ה' לא חל הגזירה.

ועוד להעיר דמשמע מתוך הנ"ל דמשקה שאינו משכר מותר לשתות אחרי ד' כוסות. ומלשון הרמב"ם ואינו טועט כלום כל

הלילה חוץ מן המים. משמע דוקא מים. ואולי נקט מים. להוציא אוכל, ומשקה המשכר כלין, ולא דוקא מים, אלא דומיא דמים, שאינו משכר מותר. ודוחק.

ועוד להעיר שבטור סימן תפ"א ועוד מקומות הובאו דברי הרמב"ם שהביא הרא"ש בשם רבינו יונה ולא בשם הרמב"ם.

וכשיטת רבינו מנוח מובא גם בר"ן סוף ערכי פסחים בפירושו הראשון, אבל בפירושו השני כותב וז"ל: א"נ דמצוה מן המובחר לשתות כוס חמישי ולומר עליו הלל הגדול, וכך מטין דברי הרמב"ם ז"ל בפרק האחרון מהל' חמץ ומצה. עכ"ל.

וממילא ביאור השיחה בדברי הרמב"ם שנתבאר בהתוועדות יובן שפיר לפי שיטה הב' בדברי הר"ן.

והיינו שרבנן ס"ל דיש מצוה וחובה רק בד' כוסות גר"ט ס"ל שאמנם חובה יש רק בד' כוסות אבל מצוה מן המובחר יש גם בכוס חמישי, ולכן כדי לצאת ידי ב' השיטות גם רבנן שאסור לטעום אחרי ד' כוסות וגם ר"ט שיש מצוה בכוס ה', ס"ל להרמב"ם שמוזגין כוס חמישי ולא שותין, וזהו מה דסיים הר"ן, דכך מטין דברי הרמב"ם ז"ל.

אלא שגם לפי ביאור זה, עדיין יש לעיין קצת לפי דברי הרמב"ם שהביא הרא"ש, דס"ל שמותר לשתות אחרי ד' כוסות ורק מצד חשש משכר אסור. וממילא יש לעיין אם הגזירה דחשש משכר דוחה את המצוה מן המובחר שיש בכוס חמישי לדעת ר"ט.

אלא בהא דסיים הר"ן וכך מטין דברי הרמב"ם ז"ל יש לעיין קצת, דבשלמא אם הר"ן היל' כותב דבכוס חמישי יש בו מצוה ותו לא נחא, אלא שהר"ן הוסיף דיש מצוה לא רק למזוג אלא גם לשתות, ולפי המבואר בהתוועדות לא ס"ל להרמב"ם ששותין, וכבר העירו ע"ז בגליון דפרשת חוקת מג (רמב) ש.ז.

עכ"פ לפי המבואר בהתוועדות ס"ל להרמב"ם שבכדי לקיים המצוה דכוס ה' (לשיטת ר"ט), אז מוזגין הכוס ולא שותין ודלא כמו שמשמע מדברי הר"ן ששותין.

יש להעיר מהמובא במעשה רוקח שר"א בנו של הרמב"ם העיד שאביו הרמב"ם היל' שותה רק ד' כוסות ולא כוס חמישי.

ואמנם כפי שיטת רבינו מנוח ועוד דכל ענין כוס חמישי הוא רק אם רוצה לשתות. דמשמע דלכתחילה אין בו מצוה, וכדברים אלו משמע קצת בכמה גירסאות ברמב"ם, א) בכת"י קמברדיג' כתוב ברמב"ם בזה הלשון: ויכול למזוג כוס חמישי, ע"כ. כתוב ויכול במקום ויש לו למזוג, עדי"ז בכת"י שאלתיאל כתוב בזה הלשון: ורשאי הוא למזוג כוס

חמישי, ע"כ. א"כ מגירסאות אלו משמע ב' דבריה, א. דאי"ז מצוה דלכתחילה כר"ן, בפ"י הב', כ"א כרבינו מנוח שאם ירצה יכול לעשות. ב. דס"ל להרמב"ם ששונה כוס חמישי.

דלכאורה אם כונת הרמב"ם שרק מוזג ולא שותה, א"כ מה החידוש שיכול ורשאי למזוג, מדוע שלא יוכל, משא"כ אם כונת הרמב"ם שיכול ורשאי לשתות. מובן שפיר החידוש דאעפ"י שאסור לשתות אחר ד' כוסות מ"מ אם רוצה לשתות הרי הוא יכול, ורשאי באם יעשה כוס חמישי ויאמר הלל, וכפירוש רבינו מנוח, ועוד שמלשון זה משמע דאי"ז מצוה, כי אז לא הול"ל ויכול, כ"א ויש לו, וכו' כנ"ל. ויש להאריך.

הרב יוסף יצחק מ. טייכטל
- ברקלין נ.י. -

יד. בשיחת ח"י אלול ה'תש"ג בתחילתה (ספר השיחות תש"ג עמ' 140): "דינסטאג י"ז אלול תרנ"ג נאכן לערנען זאגט מיר דער טאטע: מארגען - ביום ד' - בהשכמה זאלסטו גיין אין מקוה און זאלסט ניט זאגן קיין תחנון".

ולפלא שנשמט הדבר מספר המנהגים - חב"ד (עמ' 101, אף שהזכירו שא"א תחנון ב' כסלו ועוד), מלוח הכולל, ואף מההוצאה החדשה עם מ"מ והערות של לוח "היום יום", שנדפס לראשונה לפני שנתגלה (בסוף תש"ג) ענין היו"ט דח"י אלול ברביהם.

* * *

ב"היום יום" י"ד אלול: "להנזר ממלחמת תנופה עד קצה האחרון... וצ"ע אם היא הוראה גם לזמננו, שהרי בלקו"ש (חלק י' עמ' 255) מבוארת המעלה שבמלחמת תנופה על מלחמת הגנה, לילך למחנה ה"חפשים" ולצוד מהם נפשות לקרבם לאביהם שבשמים, עי"ש. ואולי החילוק בין סור מרע ועש"ט, וכדומה.

הרב יוסף ש. גינזבורג
- רב מקומיל עומר -

ש ו נ ו ת

טו. בנוגע למה שעורר כ"ק אדמו"ר שליט"א לומר כל יום קודם תפילת שחרית "הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך" כמ"ש האר"י ז"ל ושאר ספרים.
יש להאיר מדברי בעל ה"שב שמעתתא" בהקדמתו לספרו,

וז"ל: "והנה לזה ראוי לכל איש קודם כל מעשה טוב וכל לימוד לכּוּן לשם יחוד כּו' ובשם כל ישראל ולקבל עליו מצות ואהבת לרעך כמוך, וכמו שיבואר" עכ"ל.

ומה שחלוקים דבריו מדברי כ"ק אד"ש, שהוא מעורר לקבל עליו מצות ואהבת לרעך כמוך קודם כל מצוה. וכ"ק אד"ש עורר לקבל זאת רק קודם תפילת שחרית.

י"ל שהוא תלוי במחלוקת הקדומה אי יש לומר קודם כל מצוה לשם יחוד וכו', דמנהג חב"ד בזה דמה שאומרים לשם יחוד קודם ברוך שאמר זהו מועיל על כל היום, וכמו שביאר כ"ק אד"ש ענין זה בשק"פ בראשית ה'תשמ"ג וזלה"ק (מועתק מהנחה בלה"ק): "וכמדובר כמ"פ שאע"פ שבחב"ד אין נוהגים לומר לשם יחוד קוב"ה ושכינתו"י כו"ל לפני כל מצוה (למרות שענין זה הובא בפע"ח) - הרי זה משום שאמירת "לשם יחוד קוב"ה ושכינתו"י קודם "ברוך שאמר" (בהתחלת התפילה שהיא בהתחלת היום קודם לימוד התורה) היא באופן ד"פעולה נמשכת" על כללות העבודה, ובפרט על קיום המצוות שבמשך כל היום. וע"ד שמברכים "ברכת התורה" פעם אחת ביום, וברכה זו קאי על לימוד התורה במשך כל היום כולו" עכלה"ק. אמנם מנהג פולין הוא (ומנהג זה הובא בפע"ח, כמ"ש כ"ק אד"ש) לומר קודם כל מצוה לשם יחוד כו'.

וכמו"כ י"ל גם לגבי ענין קבלת מצות ואהבת לרעך כמוך, שע"כ מנהג חב"ד הוא לאומרו רק פעם אחת ביום - ובתחילת היום - כמו שמצינו בענין אמירת לשם יחוד, משא"כ יש שנהגו לקבל עליו מצות ואהבת לרעך כמוך קודם כל מצוה ומעשה טוב כשם שנהגו לומר לשם יחוד קודם כל מצוה. וק"ל.

אברהם חיים דוד גולדשמיד

- 770 -

טז. בסידור אדה"ז (תפילות מכל השנה וכן נדפס בסדור תהלת ה') בסדר ק"ש שעל המטה מביא בסדר רבש"ע הריני מוחל וכו' בין בגלגול אחר לכל בר וכו' עכ"ל. וצ"ל למה אומרים זאת בכל לילה דהרי אם כבר מחל פעם אחת למה חוזרין ומוחלים בכל לילה.

ושמעתי ביאור מא' דעל דרך דיש בנוגע תשובה ענין העלי' מחיל אל חיל עד"ז בענין מחילה דכיון שהוא בדרגה נעלית יותר צריך מחילה לפי דרגא זו, ועדיין צ"ע.

שאל שמעון דויטש

- תלמיד בישיבה -

לז. בסה"מ תקס"ו עמ' x נרשם ד"ה זהה תנא בספרא ובהע' 50 'נדפס בלאוה"ז קז, א.י. טה"ד וצ"ל קנ, א. ונדפס בסידור ו, ג - ט, ד. ובסידור החדש עם תקונים והוספות וכו'. לא נרשם תיקונים מכת"י 1025 וצ"ב (ועי' מאמרי אדה"ז - מחז"ל. עמ' רצד ואילך). (ומדף ט, ד. ואילך הוא מאמר אחר ונכתב בסוף בוך אני ישנה. תקס"ח), ועי' ספר תקס"ח ח"ב עמ' תתקלט, הע' 73.

שם נרשם ד"ה זהר פתח ההוא ש"פ ראה, ובהע' 51 'נדפס בלאוה"ז ק, א.י. ונדפס בהנחות הר"פ עמ' לח. ושם נרשם "אלול תרס"ז" (ונרשם שוב בעמ' יx הע' 55, אמנם בהוספות להנחות הר"פ (עמ' רא) ציון שהנחת אדמו"ר האמצעי מדרוש זה בגוכל"ק 1025 בכותרת: "שבת פ' פנחס בעזר"ה" וכבר הערתי ע"ז בגליון וכן' שהוא טעות. שכן שם נמצא הנדפס בבילאוה"ז דף צח, א. ודו"ק.

יוסף יצחק קעלער
- תלמיד בישיבה -

לח. במפתחות לספרי כ"ק אדה"ז מערכת שמות בנוגע לאגה"ק סל"ח (שיעורי תניא דימיח אלן) מציון: לקו"ת ויקרא כט, ד יח ד"ה עוטה אור. וט"ס כי צ"ל יט (ובהערה לשם שבהוצאת קה"ת נתקן).

ולהעיר מאור התורה האזינו ע' א'תרנב ועיון באגה"ק ס' יח מענין עוטה אור כשלמה. ובאור התורה במדבר ע' נז: באגה"ק ס' ל"ח שהנביא רואה השגת המהות משא"כ החכם (וראה ג"כ בספר המאמרים תרס"ח ע' סד באגה"ק ס' יח דהארה דהארה מהקו מתלבש בכל נברא כו'). וראה ג"כ מ"ש בגליון נד (רנג).

כמו"כ יש להעיר שאגה"ק זו (סל"ח) נזכרה בלקו"ת שיר השירים ד"ה הנך יפה רעייתי יד, ב. ומה שלא הובא ציון זה בהמפתחות שם אולי י"ל מפני שלא הוזכר בפירוש תניא או אגה"ק וכו"ב (ואף שהובא במפתח שנו לקו"ת תבוא מג, א וגם שם לא הוזכר תניא וכיו"ב? אולי י"ל מפני ששם הוזכר לפני"ז בשו"ה אש (וכן ואח"ז בשו"ה (משא"כ) בסש"ב);

דרך אגב יש להעיר שאגה"ק זו נשמטה מספר בית אהרן עה"פ משלי (ב, ד) אם תבקשנה ככסף.

* * *

במג"א או"ח סקע"ד סקל"ד (קרוב לסופו) כותב: "מ"מ י"ש ישתה פחות מרביעית (כזית) לפני הסעודה ובזה יסתלק מן הספק".

ובלבד שיש שרד שם העיר "לא ידעתי מה החילוק יש בין
 י"ש למים ודומיהן" (היינו שפיענח הר"ת י"ש יין שרף).

אבל ראה מחצית השקל שם שפיענח (התיבה י"ש) ירא שמיח
 (וע"ש). (ולהעיר שבשו"ע רבינו שם לא הובא תיבת י"ש רק
 הענין) ואכ"מ).

* * *

יש לעיין מה הפירוש באגה"ק סי"ח בהביאו (סיום הכתוב
 דעבודת מתנה) והזר הקרב - וראה אור התורה מגלת אסתר ע'
 ב' רצט ואילך.

* * *

ברשימת המאמרים אדה"ז נביאים יש להוסיף לשמואל ד"ה
 כי הוא יברך הזבח סה"מ תקס"ה ע' קסב. למלכים ד"ה אשר
 הוצאת סה"מ תקס"ג ע' מא. לישעני ד"ה כי על כבוד חופה
 סידור קכח, ג.

* * *

באור התורה בהעלותך ע' א'קמב וז"ל: ועמ"ש בד"ה
 בהעלותך בענין אהבה דאהרן שהוא מלמעלה למטה גדולה מבחי'
 חסד לאברהם כו' ולכן היעוד ע"י כסף שנתן לה מקודם כי גם
 אה"ר זו נק' כסף כנודע מענין ת' עלמין דכסופין ע' באגה"ק
 מה יפית. ויל"ע כוונתו בהציון לאגה"ק. וראה אור התורה
 תשא ע' א'תתקכה סעיף ד. תצא ע' תתקמא.

הרב שמואל דוד ח. הכהן

- ברוקלין נ.י. -

לט. ראיתי אצל א' מדידיזי ס' מאמרי אדה"ז על נביאים
 ש"ל ז"ע, ובעת הדפדוף בעלי הס' ראיתי נדפס שם (ע' ריד)
 ד"ה והפכתי אבלם לששון. ובמקורות הכת"י ומ"מ וציונים
 שבסוף הספר מציון המו"ל לסה"מ תקס"ה, אוה"ת נ"ך,
 ביאור"ז להצ"צ והגהות הצ"צ במאמרים הקצרים.

ולפלא קצת, שהרי מאמר זה נמצא כמעט אות באות באוה"ת
 להצ"צ מסעי (ע' א'שרץ ואילך) - ישנם שינויים קלים וכן
 איזה הגהות קצרים מהצ"צ בחצע"ג - ולא ציון המו"ל כלל
 אודות זה.

עוד יותר: הרי בהערה שלאח"ז מעתיק הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בלקו"ש חלק ט' ע' 253, בהערה הנ"ל צויין לאוה"ת מסעי הנ"ל!

ולהעיר שבלקו"ש חלק יח שיחה לתמוז הובא מאוה"ת מסעי הנ"ל כו"כ עניניה ולשונות, והוא הוא המאמר של אדה"ת הנדפס כאן.

ולא באתי רק להעיר.

הרב ברוך פישמאן

- ברוקלין נ.י. -

כ.. בספר השיחות ה'תש"ה עמ' 52 כתוב (שיחה זו נדפסה בלה"ק ג"כ בספר התולדות אדמו"ר מהר"ש שנערך ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א בעמ' 79 וכן בספר התולדות להרא"ח גליצנשטיין בעמ') הוש"ר תרכ"ז איז הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק וועלכער איז דאן אלט געווען ארום זעקס יאר ארייגעגאנגען מיט זיינע ברידער הרז"א והרמ"מ און די שוועסטער וכו', ולכאו' איך יכול זה להיות כי אחיו של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק (שהוא כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נבג"מ) הרמ"מ הרי נולד רק בוא"ו אדר תרכ"ז (עלין בקובץ הערות וביאורים פרשת תצא ש.ז. נג) באריכות) ובהוש"ר דשנת תרכ"ז עדיין לא נולד. וצריך ביאור.

חיים שאול ברוק

- ישיבת תורת אמת -

- ירושלים ת"ו -

לזכות

הילד ישראל שניאור זלמן שיחי'

לאורך ימים ושנים טובות

לרגל הכנסו לבריתו של א"א ע"ה

ביום ב' כ' אלול

תהי' שנת דברי משיח

נדפס ע"י הוריו

הרה"ת ר' יצחק יהודא וזוגתו מרת גלדה שיחיו

בוימגארטן